ואפילו במקום מדרון נמי התינח היכא דליכא ראיה אבל היכא דאיכא ראיה ניתי ראיה ונפטר דתניא איסי בן יהודה אומר אין רואה שבועת ה' תהיה בין שניהם הא יש רואה יביא ראיה ויפטר ור' חייא בר אבא א"ר יוחנן שבועה זו תקנת חכמים היא שאם אי אתה אומר כן אין לך אדם המעביר חבית לחבירו ממקום למקום היכי משתבע אמר רבא שבועה שלא בכוונה שברתיה ואתא ר' יהודה למימר שומר חנם ישבע נושא שכר ישלם האי כדיניה והאי כדיניה ואתא ר' אלעזר למימר אין גמרא כר"מ ומיהו תמיה אני אם יכולים זה וזה לישבע בשלמא שומר חנם משתבע שלא פשע בה אלא שומר שכר אמאי משתבע כי לא פשע נמי בעי שלומי ואפילו שומר חנם נמי הא תינח במקום מדרון שלא במקום מדרון מי מצי משתבע שלא פשע ואפילו במקום מדרון נמי הא תינח היכא דליכא ראיה היכא דאיכא ראיה ניתי ראיה ויפטר דתניא איסי בן יהודה אומר אין רואה שבועת ה' תהיה בין שניהם הא יש רואה יביא ראיה ויפטר ההוא גברא דהוה קא מעבר חביתא דחמרא בריסתקא דמחוזא ותברה בזיזא דמחוזא אתא לקמיה דרבא א"ל ריסתקא דמחוזא שכיחי בה אינשי זיל אייתי ראיה [א] ואיפטר א"ל רב יוסף בריה כמאן כאיסי א"ל אין כאיסי וסבירא לן כוותיה ההוא גברא דא"ל לחבריה זיל זבין לי ארבע מאה דני חמרא אזל זבן ליה לסוף אתא לקמיה א"ל זביני לך ארבע מאה דני חמרא ותקיפו להו אתא לקמיה דרבא א"ל ארבע מאה דני חמרא תקיפי קלא אית לה למילתא זיל אייתי ראיה דמעיקרא כי מזובנת להו חמרא מעליא הוה ואיפטר א"ל רב יוסף בריה כמאן כאיסי א"ל אין כאיסי וסבירא לן כוותיה אתקין רב חייא בר יוסף בסיכרא הני דדרו באגרא ואיתבר נשלם פלגא מאי טעמא נפיש לחד וזוטר לתרי קרוב לאונס וקרוב לפשיעה בדיגלא משלם כולה רבה בר בר חנן תברו ליה הנהו שקולאי חביתא דחמרא שקל לגלימייהו אתו אמרו לרב אמר ליה הב להו גלימייהו אמר ליה דינא הכי אמר ליה אין למען תלך בדרך טובים יהיב להו גלימייהו אמרו ליה עניי אנן וטרחינן כולה יומא וכפינן ולית לן מידי אמר ליה זיל הב אגרייהו א"ל דינא הכי אמר ליה אין וארחות צדיקים תשמור:

הדרן עלך השוכר את האומנין

השוכר את הפועלים ואמר להם להשכים ולהעריב מקום שנהגו שלא להשכים ושלא להעריב אינו רשאי לכופן מקום שנהגו לזון יזון לספק במתיקה יספק הכל כמנהג המדינה מעשה בר' יוחנן בן מתיא שאמר לבנו צא שכור לנו פועלין הלך ופסק להם מזונות וכשבא אצל אביו אמר לו בני אפילו אם אתה עושה להם כסעודת שלמה בשעתו לא יצאת ידי חובתך עמהן שהן בני אברהם יצחק ויעקב אלא עד שלא יתחילו במלאכה צא ואמור להם על מנת שאין לכם עלי אלא פת וקטנית בלבד רבן שמעון בן גמליאל אומר לא היה צריך לומר הכל כמנהג המדינה: **גמ'** פשיטא לא צריכא דטפא להו אאגרייהו מהו דתימא אמר להו הא דטפאי לכו אאגרייכו ארעתא דמקדמיתו ומחשכיתו בהדאי קא משמע לן דאמרו ליה האי דטפת לן ארעתא דעבדינן לך עבידתא שפירתא אמר ריש לקיש

פועל

השוכר את הפועלי' ואמר להם להשכים ולהעריב. פי' ר"י כששכרן סתמא ואמר להם אחר ששכירן כבר להשכים ולהעריב אבל אם התנה מעיקרא הכל לפי תנאו:

פועל

ולפי' במקום מדרון נמי. היאך נפטר בשבועה במקום שבני אדם רגילין להלך אא"כ מביא עדים: **היכא דליכא ראיה.** במקום שעדים מצויין: **נייתי ראיה.** ולא יפטר בשבועה כאיסי ור' מאיר אית ליה נתקל אנוס הוא הלכך שומר שכר נמי פטור ודאיסי לית ליה: ה"ג **ור' חייא בר אבא וכו'** ולא גרסינן אלא. ומילתא באפי נפשיה מתרץ הא דרמינן לעיל דר"מ אדר' מאיר בנתקל ואמר ר' אלעזר תברא וכו' ור' חייא בר אבא פליג אדר' אלעזר ואמר לעולם חד תנא הוא ונתקל ודאי פושע הוא והכא היינו טעמא דמיפטר בשבועה: **שבועה זו תקנת חכמים.** להיפטר בה ולקמיה מפרש מאי משתבע הא פשע: **שאם אי אתה.** פוטרו מן התשלומין כשנתקל אין לך אדם וכו' שדולג שלא יכשל ותשבר: **היכי משתבע.** לרבי חייא בר אבא אליבא דר"מ הא ודאי פושע הוא: **ואתא רבי יהודה.** לאיפלוגי ולמימר נתקל לאו פושע הוא אלא קרוב לאונס ולפשיעה ודמי לגניבה ואבידה ותקנת חכמים אין כאן אלא האי כי דיניה והאי כי דיניה: ד)**אין גמרא כרבי מאיר.** דשניהן פטורין בשבועה שמעתי אף אני ומיהו תמיה אני דבשלמא שומר חנם משתבע דלא פשע דהא בעלמא כר' יהודה סבירא לי דנתקל לאו פושע הוא ולאו אנוס אלא שומר שכר כו': **ברסתקא.** רחבה: **בזוא.** קורה היוצא מן הכותל ובולטת לרשות הרבים: **איסי ראיה.** ואינו נאמן בשבועה אלא בעדים: **וביניה לך.** קניתי לך: **ותקיפו להו.** החמיצו: **קלא אית להו.** אימת החמיצו ואצל מי היו ושל מי היו שמא שלך היו או קנית חומץ בדמים פחותים ולא אצלך החמיצו: **דדרו באגרא.** מוט כפוף באמצעו ונותנו על כתפו (א) ונושא שני כדין בשני ראשיו ונושא בו משא כבד: **משלם פלגא.** פועל שקבל עליו להוליך חביות ממקום למקום ונשבר באותו מוט ונשבר משלם פלגא: **מאי טעמא נפיש לחד.** ולא היה להטעינו לבדו: **ווזטר לתרי.** וכיון דאינו ראוי לשני משאות דרך בני אדם להתחזק ולטוענו כאחד הלכך דמי נמי לאונס: **דדרו בדיגלא.** עץ מפוצל בראשו וקושר בו משא שני בני אדם ומכניס צוארו בין שני פצליו ומוטל על ב' כתפיו וקורין אותו בלשון אשכנז גבל"א וראשו של מטה ארוך וכשעומד לפוש מציגו בקרקע: **משלם כוליה.** שפשיעה היא שהרבה במשא שני בני אדם: **שקולאי.** נושאי משאות ותברו ליה שלא במקום מדרון ובפשיעה אי נמי בדיגלא: **בדרך טובים.** לפנים משורת הדין: **וארחות צדיקים תשמור.** סיפיה דקרא הוא:

הדרן עלך השוכר את האומנין

השוכר את הפועלים. אינו יכול לכופן. בגמרא פריך פשיטא: **מתיקה.** ליפתן: **כשעתו.** בעת מלכותו דמלך והדיוט הוה ו): **שהם בני אברהם יצחק ויעקב.** וסעודתו של אברהם גדולה משל שלמה כדמפרש בגמרא ז): **עד שלא התחילו במלאכה.** דאין כאן אלא דברים ודברים אין בהם (ב) משום מחוסרי אמנה דאילו משהתחילו לא תוכל לחזור: **גמ' דטפא.** הוסיף על שכרן משאר פועלין:

בכניסתו

מסורת הש"ס

א) [ע' תוס' לעיל ו. ד"ה שבועה], ב) [צ"ל חנה וכ"ה ברי"ף ורא"ש רבה בר רב הונא], ג) לעיל מט., ד) [שייך לעמוד הקודם], ה) כפ"א: כדין, ו) [גיטין סח:], ז) [לקמן פו:],

◆

תורה אור השלם

1 כי יתן איש אל רעהו חמור או שור או שה וכל בהמה לשמר ומת או נשבר או נשבה אין ראה: שבעת יי תהיה בין שניהם אם לא שלח ידו במלאכת רעהו ולקח בעליו ולא ישלם:
שמות כב ט י

2 למען תלך בדרך טובים וארחות צדיקים תשמר: משלי ב כ

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה דדרו וכו' על כתפו ונותן שני כדין: (ב) ד"ה עד שלא וכו' אין בהם. נ"ב תימה דבפ' הזהב דף מט מבואר דיש בדברים משום מחוסרי אמנה:

◆

גליון הש"ס

גמ' נשלם פלגא. עיין כ"ב דף סב ע"ב תוס' ד"ה ליתמר:

◆

הגהות הגר"א

[א] גמ' זיל אייתי ראיה. נ"ב גי' הרי"ף ורא"ש דלא פשעת בה וע' במלחמות:

עין משפט
נר מצוה

צו א מיי' פ"ג מהל' שכירות הל' ג ועי' בהשגות ובמ"מ סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' דש סעי' א:
ב [מיי' פ"ו מהל' שאלה הל"ג טוש"ע ח"מ סי' קפו סעי' א]:
צז ג מיי' פ"ג מהל' שכירות הלכה א סמג שם טוש"ע ח"מ סי' דש סעי' א [וסי' רצד סעי' ב] וסי' ש"ה סי"א:
צח ד ה ו מיי' פ"ג מהל' שלוחין ושותפין הל' ט סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קפו סעי' ג:
צט ז מיי' פ"ג מהל' שכירות הל' ב סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' דש סעי' ג:
א ח מיי' פ"ט מהל' שכירות הל' א סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שלא סעי' א:
ב ט מיי' שם טוש"ע שם סעי' ב:
ג י (מיי' שם) טוש"ע שם סעי' א:

◆

לעזי רש"י

גבל"א. קלשון (בגרמנית).

◆

מוסף רש"י

צא ואמור להם כו'. שטוב אם נתן לתאר כתנאי עד שלא יתחילו המלאכה ולפסוק להם מזונות קלים (לעיל מט.).